

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-29>

УДК 658.1 : 332.05

АНАЛІЗ ПРИБУТКОВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ЯК ФАКТОР НАРОЩУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

ANALYSIS OF THE PROFITABILITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES OF UKRAINE AS A FACTOR OF BUILDING ECONOMIC POTENTIAL DURING MARTIAL LAW

Фесенко Валерія Валеріївна

доктор економічних наук, професор,
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0317-0895>

Ступнікер Ганна Леонідівна

кандидат економічних наук, доцент,
ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1952-4993>

Мотієнко Світлана Сергіївна

магістрантка,
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1488-1796>

Fesenko Valeriia

University of Customs and Finance

Stupniker Hanna

Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture

Motiienko Svitlana

University of Customs and Finance

Стаття присвячена аналізу прибутковості та динаміки фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств України за 2010–2021 рр., на які значно вплинули воєнно-політичні події. Аналіз фінансових результатів надає додаткові підтвердження трансформаційних змін економіки, а також дає змогу визначити тренди розвитку підприємств, що є предметом зацікавленості широкого кола зацікавлених сторін. Визначено, що у період 2010–2021 рр. відбуваються загальні позитивні тенденції за показниками чистого доходу від реалізації та чистого прибутку сільськогосподарських підприємств України, незважаючи на руйнівний вплив воєнно-політичних подій, які розпочалися в Україні з 2014 р. Великі підприємства сільськогосподарської галузі демонструють високий рівень стійкості до змін у зовнішньому середовищі і, навіть у найскладніші роки, показують позитивний рівень рентабельності операційної діяльності.

Ключові слова: аналіз, фінансові результати, чистий прибуток, збиток, прибутковість, рентабельність.

The article is devoted to the analysis of the level of profitability and the dynamics of financial results of agricultural enterprises of Ukraine, which were significantly affected by military and political events and restrictions on activities due to the coronavirus pandemic. The analysis of the financial results of agricultural enterprises provides additional confirmation of transformational changes in the economy, and also makes it possible to determine trends in the development of enterprises, which are the subject of interest of a wide range of interested parties (the state, owners, auditors, analysts). The positive financial result is not only a source of revenue, but also an appropriate resource to increase the capacity of enterprises, their growth and increase their economic potential. The purpose of the study

is to analyze the composition, dynamics and structure of financial results and the level of profitability of agricultural enterprises of Ukraine as a factor of increasing economic potential during martial law. The article uses the methods of retrospective analysis of the dynamics and structure of performance indicators and the method of comparison of influencing factors on the financial results of agricultural enterprises. The article analyzes the financial results of agricultural enterprises of Ukraine for 2010–2021, and identifies the dynamics and trends of changes. It was determined that in the period 2010–2021 there are general positive trends in the indicators of net income from sales and net profit of agricultural enterprises of Ukraine, despite the destructive impact of the military and political events that began in Ukraine in 2014. Large agricultural enterprises demonstrate a high level of resistance to changes in the external environment and, even in the most difficult years, show a positive level of operational profitability. This is due, first of all, to the fact that large enterprises have more opportunities to resist negative factors (restrictions due to the coronavirus pandemic, martial law, loss of market share, changes in currency rates, restrictions on turnover, changes in market conditions, etc.) at the expense of own capacities and political support provided to large enterprises in Ukraine.

Keywords: analyses, financial results, net profit, loss, profitability, efficiency.

Постановка проблеми. Результати оцінки та аналізу фінансових результатів підприємств в умовах пригнічення економіки України під впливом воєнних подій можуть надати додаткові підтвердження економічних трансформацій бізнесу та економіки країни, винайти ресурси для стабілізації економіки, а також визначити тренди розвитку та зростання підприємств на рівні економіки країни, за галузями та за регіонами. Збільшення фінансових результатів діяльності підприємств має привести до збільшення податкових надходжень до бюджету країни, що формує зацікавленість держави у підвищенні фінансових результатів підприємств країни. Позитивний фінансовий результат є не тільки джерелом надходжень до бюджету, але і відповідним ресурсом збільшення потужностей підприємств, їх зростання та нарощування економічного потенціалу. З іншого боку, результати аналізу можуть стати додатковим джерелом аудиторських доказів при проведенні аудиту фінансової звітності підприємств, а також для оцінки безперервності діяльності, що наразі актуалізується у зв'язку з намірами влади залучити іноземні інвестиції в успішні українські підприємства. В умовах воєнного стану в Україні вкрай важливо використати наявні можливості країни у створенні додаткових фінансових результатів, що у подальшому може стати запорукою підтримки економіки і відновлення у післявоєнний час. Однією з пріоритетних галузей економіки України є сільськогосподарська через наявні ресурсні та виробничі потужності, що історично сформувались на території всієї незалежної України. Актуальність дослідження фінансових результатів та рівня прибутковості сільськогосподарських підприємств також обумовлено тим, що такі показники є предметом зацікавленості широкого кола користувачів (держава, власники, ауди-

тори, аналітики) і наразі стають стратегічним ресурсом внутрішньої підтримки економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Періодично у наукових працях публікуються деякі результати аналізу прибутковості підприємств окремих галузей, підприємств, країни, в яких відображено тенденції збільшення показників фінансових результатів у відповідні періоди. У праці [1] проведено аналіз структури та динаміки фінансових результатів діяльності підприємств України у період з 2009–2016 рр., де зроблено висновок, що світова економічна криза спричинила негативний вплив на прибутковість підприємств України у ці роки. Але останні роки (2017–2022 рр.) привнесли багато змін у політичне та економічне життя країни, що вимагає продовження досліджень у цій сфері. Багато авторів розглядають питання аналізу фінансових результатів на рівні окремих підприємств і висвітлюють у своїх дослідженнях методика аналізу фінансових результатів, рентабельності та ефективності виключно для їх застосування до конкретного підприємства [2; 3; 4]. Але з точки зору розвитку економіки України, поповнення бюджету та визначення основних статистичних орієнтирів при проведенні аудиту фінансової звітності та контролю діяльності підприємств доцільно проводити аналіз агрегованих показників за групами підприємств у розрізі видів економічної діяльності, за розмірами підприємств та за іншими важливими характеристиками. У статті [5] опубліковані результати дослідження теоретичних та практичних аспектів формування, розподілу і використання фінансових результатів малих підприємств, в якій проведено ретельний аналіз фінансових результатів для малих підприємств України, а також розглянуті методико-практичні питання формування прибутку на рівні окремого малого підприємства. Робота [6] присвячена прогнозному аналізу фінан-

сових результатів з точки зору оцінки ризику банкрутства для підприємства, що в сучасних умовах невизначеності є особливо актуальним для оцінки безперервності діяльності підприємств. У статті [7] наведені результати дослідження фінансових результатів підприємств з позицій оцінки питомого показника валового внутрішнього продукту як бази для аналізу фінансових результатів діяльності підприємства.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Обмеження діяльності підприємств через пандемію коронавірусної інфекції та воєнно-політичні події 2022 року значно вплинули на економічне життя країни, зокрема і на діяльність сільськогосподарських підприємств, що вимагає продовження досліджень у цій сфері. Аналіз наукових праць дає змогу визначити необхідність у поглибленні досліджень у сфері аналізу фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств України як основи для визначення орієнтирів при оцінці, аналізі та аудиті даних звітності окремих підприємств, а також визначенні ресурсів для внутрішньої підтримки економіки України у воєнний та післявоєнний періоди.

Метою дослідження є аналіз складу, динаміки та структури фінансових результатів та рівня прибутковості сільськогосподарських підприємств України як чиннику нарощування економічного потенціалу під час воєнного стану.

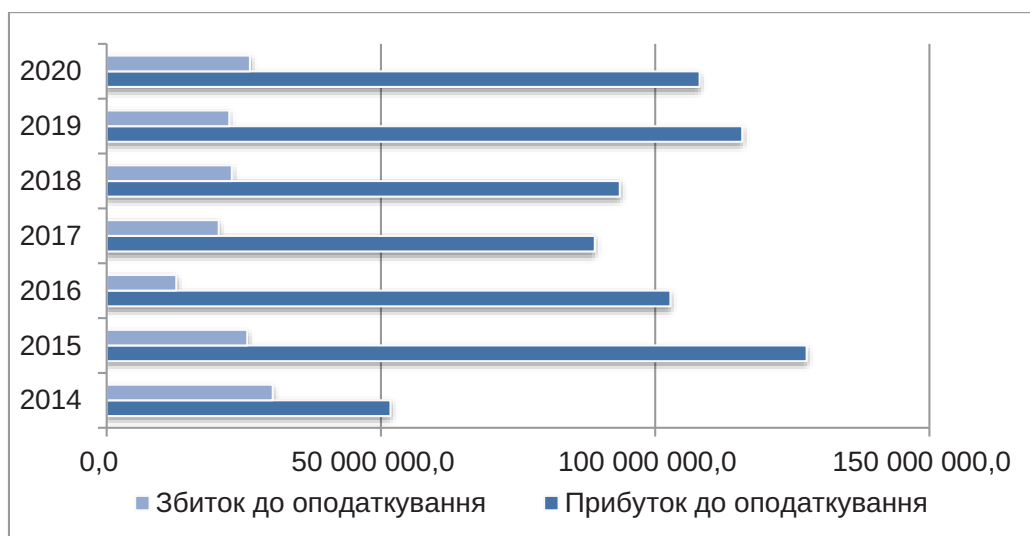
Виклад основного матеріалу. Для аналізу фінансових результатів діяльності сіль-

ськогосподарських підприємств існують багато методик, які, здебільшого, спрямовані на оцінку прибутковості окремого підприємства (аналіз складу, динаміки та структури фінансових результатів підприємства, аналіз чинників впливу на зміну у чистому прибутку підприємства, маржинальний аналіз прибутку, аналіз розподілу та накопичення прибутку, аналіз показників рентабельності та оцінка ефективності тощо). Загальну економічну характеристику показників прибутковості та збитковості сільськогосподарських підприємств України зробимо за допомогою агрегованих статистичних даних, які опубліковані на сайті Державної служби статистики України (рис. 1).

За даними рис. 1 видно, що загальна частка прибуткових сільськогосподарських підприємств в Україні має зростаючу тенденцію у досліджуваному періоді (2014–2020 рр.). Загальна частка прибуткових сільськогосподарських підприємств всього по економіці зростає з 51 749 826 тис. грн. у 2014 році до 108 121 801 тис. грн. у 2020 році.

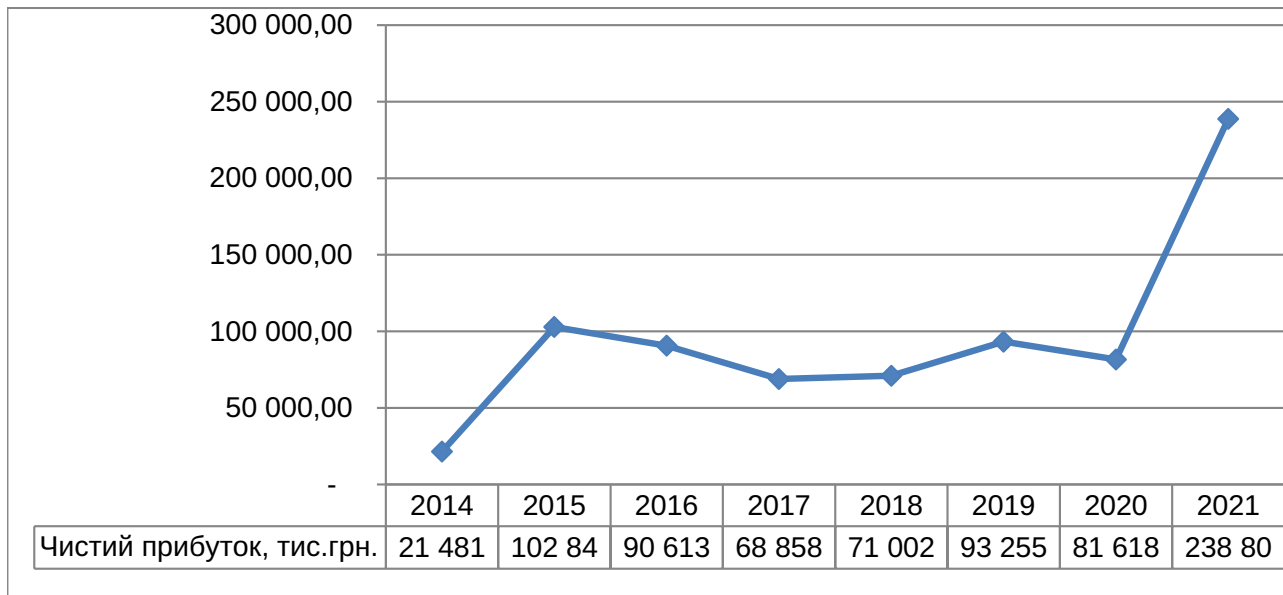
Визначимо загальну динаміку чистого доходу від реалізації продукції (товарів, послуг) сільськогосподарських підприємств за 2015–2021 рр. (рис. 2).

За даними рисунку 2 можемо стверджувати, що прибуток підприємств України в період з 2014 р. по 2021 р. має нестійку тенденцію до зростання. У 2016–2018 рр. спостерігається різке скорочення обсягів чистого прибутку сільськогосподарських підприємств України.

Рис. 1. Динаміка прибутку та збитку підприємств сільського господарства, мисливства та пов'язаних із ними послуг за 2014–2020 рр., тис. грн

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [8]

Рис. 2. Динаміка чистого прибутку сільськогосподарських підприємств України за 2015–2021 рр., тис. грн

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [8]

Такі результати свідчать про руйнівний вплив, який був спричинений відповідними політичними подіями у 2014 році, результати якого українським підприємствам ще не вдалося компенсувати заробленими прибутками в останні роки. Також відбулося скорочення чистого прибутку у 2020 році, що доцільно пов'язувати з певними дестабілізаційними змінами через пандемію коронавірусної інфекції, з тимчасовим закриттям кордонів і обмеженнями для бізнесу. Прийнято вважати, що абсолютні показники прибутку не дають змогу охарактеризувати результати діяльності підприємств повною мірою, а ефективність використання ресурсів і віддачу від їх застосування більш прийнятно оцінювати через показники рентабельності діяльності.

Рентабельність операційної діяльності визначається як співвідношення фінансового результату від операційної діяльності до загальної суми операційних витрат та характеризує ефективність здійснення витрат на виробництво і збут продукції (товарів, послуг). Рентабельність операційної діяльності сільськогосподарських підприємств України у 2010–2021 рр. наведено у таблиці 1.

Як бачимо, рівень рентабельності операційної діяльності сільськогосподарських підприємств України у 2021 році значно кращий ніж у 2010 році, що свідчить про значний прогрес у нарощуванні прибутку сільськогосподарськими підприємствами України за раху-

нок операційної діяльності. Найбільші рівні рентабельності спостерігаються у великих підприємств. На рисунку 3 наведено рівня рентабельності операційної діяльності сільськогосподарських підприємств України з розподілом на великі, середні та малі у 2010–2021 рр.

Дані з таблиці 2 та рисунку 3 дають змогу відмітити, що найгірші показники рентабельності операційної діяльності підприємств України спостерігаються у 2013 та 2019 рр, знизився рівень чистого прибутку і на середніх, і на малих підприємства. Тільки великі підприємства демонструють відповідний рівень стійкості до змін у зовнішньому середовищі і, навіть у найскладніші роки, показують позитивний рівень рентабельності операційної діяльності. Це пов'язано, в першу чергу, з тим, що у великих підприємств є більше можливостей протистояти негативним чинникам (обмеження через пандемію коронавірусної інфекції, воєнний стан, втрата частки ринку, зміна курсу валют, обмеження товарообігу, зміна кон'юнктури ринку та інше) за рахунок власних потужностей та політичної підтримки, яка надається великим підприємствам в Україні.

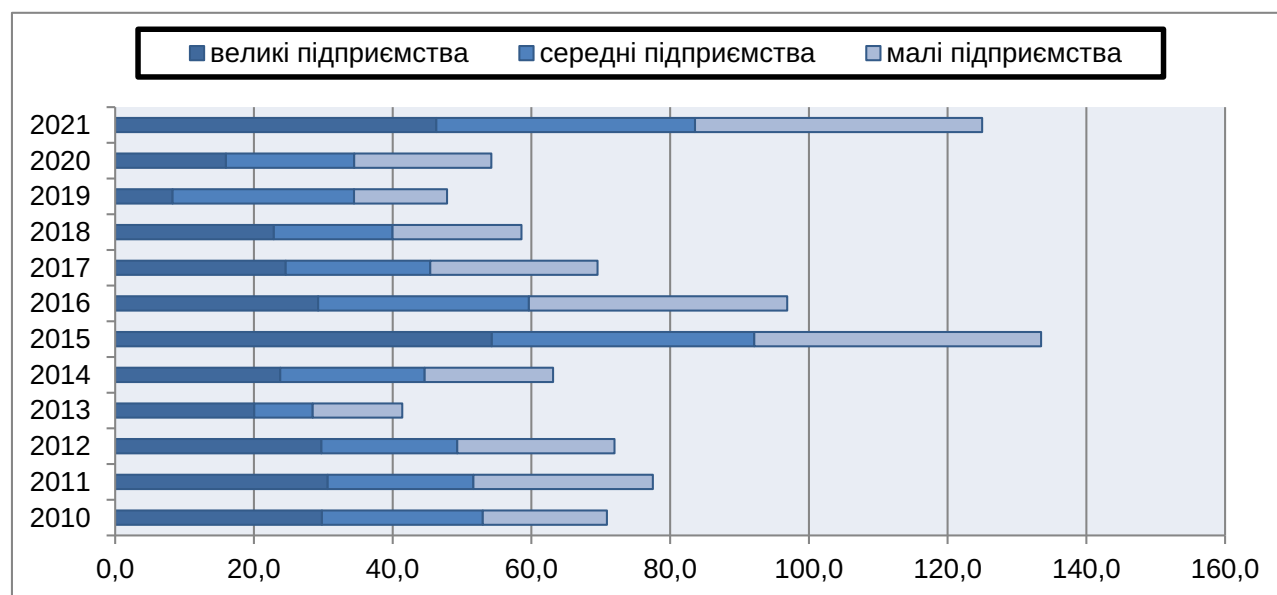
Наявність позитивних тенденцій за показниками фінансових результатів та рентабельності операційної діяльності беззаперечно свідчить про підвищення загальної прибутковості діяльності підприємств. Але, не менш важливим аспектом є якість цих фінансових результатів з точки зору можливостей їх отри-

Таблиця 1

**Рентабельність операційної діяльності
сільськогосподарських підприємств в Україні за 2010–2021 рр.**

Роки	Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності підприємств				
	Усього	у тому числі			
		великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства	з них мікропідприємства
2010	22,9	29,8	23,2	17,9	10,2
2011	23,2	30,6	21,0	25,9	23,6
2012	21,7	29,7	19,6	22,7	19,4
2013	11,3	20,0	8,4	12,9	13,0
2014	20,6	23,8	20,8	18,5	14,4
2015	41,7	54,3	37,8	41,4	36,2
2016	32,4	29,3	30,4	37,2	33,0
2017	22,4	24,6	20,8	24,1	24,2
2018	18,3	22,9	17,1	18,6	16,4
2019	19,2	8,3	26,2	13,4	15,5
2020	18,6	16,0	18,5	19,8	18,1
2021	40,3	46,3	37,3	41,4	37,8

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [8]

**Рис. 3. Рентабельність операційної діяльності
сільськогосподарських підприємств України у 2010–2021 рр.**

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [8]

мання у формі грошових потоків. На рисунку 4 наведено динаміку чистого доходу від реалізації продукції та залишку дебіторської заборгованості підприємств сільськогосподарського, лісового та рибного господарств України у 2017–2021 рр.

За результатами аналізу динаміки чистого доходу від реалізації продукції підприємств

сільськогосподарського, лісового та рибного господарств України у 2017–2021 рр визначено, що існують ознаки сталого нарощування обсягів реалізації підприємств цієї галузі. Залишок дебіторської заборгованості у балансі підприємств галузі на кінець аналізованих років коливався у межах від 297 733 до

Рис. 4. Динаміка чистого доходу від реалізації продукції (товарів, послуг) та залишку дебіторської заборгованості підприємств сільськогосподарського, лісового та рибного господарств України у 2017–2021 рр., млн. грн

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [8]

381 481 млн. грн і значно не змінювався. Такі результати дають змогу стверджувати про якісний склад фінансових результатів, отриманий дохід від реалізації реально конвертується у грошові кошти шляхом погашення дебіторської заборгованості, ознак значних проблем з оплатою дебіторської заборгованості не спостерігається, незважаючи на те, що майже половина визнаного доходу від реалізації у цих періодах була отримана з відстрочкою платежу.

Висновки. За даними аналізу фінансових результатів сільськогосподарських підприємств України можемо стверджувати, що у період 2010–2021 рр. відбуваються загальні позитивні тенденції за показниками фінансових результатів. Незважаючи на фактичні обмеження для ведення сільськогосподарського бізнесу та значний зовнішній тиск на діяльність підприємств сільськогосподар-

ства, спостерігається утримання рівня прибутковості та, навіть, нарощування обсягів реалізації та чистого прибутку в 2021 році. Загальна частка прибуткових сільськогосподарських підприємств в Україні має зростаючу тенденцію у досліджуваному періоді (з 51 749 826 тис. грн. у 2014 році до 108 121 801 тис. грн. у 2020 році). В той же час обсяги прибутку сільськогосподарських підприємств мають нестійку тенденцію до зростання, що обумовлено збільшенням витрат діяльності у цей період. Загалом, слід зазначити, що рівень рентабельності операційної діяльності сільськогосподарських підприємств України у 2021 році значно збільшився у порівнянні з 2010 роком, що характеризує наявність значного прогресу і можливості нарощуванні економічного потенціалу сільськогосподарськими підприємствами України за рахунок операційної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Черничко Т. В., Кізман Є. І. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємств України. *Економіка та суспільство*. 2016. № 5. С. 400–404.
2. Касич А. О., Хімич І. Г. Методичні підходи щодо оцінки ефективності діяльності підприємства. *Бізнес Інформ*. 2012. № 12. С. 176–179.
3. Білик М. Д., Білик Т. О. Фінансові результати діяльності малих підприємств: оцінка та прогнозування : монографія. Київ : ТОВ «ПанТот», 2012. 280 с.
4. Дорош Н. І., Лю Д. Прогнозний аналіз фінансових результатів та визначення межі банкрутства підприємства. *Молодий вчений*. 2018. № 2 (54). С. 700–703.
5. Соколова Л. В., Верясова Г. М., Соколов О. Є. Ретроспективний аналіз фінансових результатів функціонування суб'єктів господарювання України. *Інфраструктура ринку*. 2019. Випуск 31. С. 376–385.
6. Державна служба статистики. Статистична інформація. Економічна діяльність. Діяльність підприємств. URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 05.01.2020).

7. Khalatyr S. M. Strategic imperatives of the economic development of agriculture sector of Ukraine // National economic development and modernization: experience of Poland and prospects for Ukraine: collective monograph / ed by A. Pawlik, K. Shaposhnikov. Vol. 1. Kielce, Poland : Baltija Publishing, 2017. P. 228–240.

8. Khalatur S., Dubovych O. and Kononevych A. Formation and development of the cash flow management system of the agricultural enterprise in conditions of financial instability. *Агросвіт*. 2020. № 01. С. 9–16. DOI: <http://dx.doi.org/10.32702/2306-6792.2020.1.9>.

REFERENCES:

1. Chernychko, T. V., & Kizman, Je. I. (2016). Analiz finansovih rezultativ diyalnosti pidpriyemstv Ukrayini [Analysis of financial results of activity of Ukrainian enterprises]. *Ekonomika ta suspiljstvo – Economy and society*, vol. 5, pp. 400–404. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/18>. [in Ukrainian]

2. Kasych, A. O. & Khimych, I. Gh. (2012). Metodichni pidhodi shodo ocinki effektivnosti diyalnosti pidpriyemstva [Methodical approaches to assess the effectiveness of the enterprise]. *Biznes Inform – Business Inform*, vol. 12, pp. 176–179. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2012_12_42. [in Ukrainian]

3. Bilyk, M. D. & Bilyk, T. O. (2012). Finansovi rezultaty diyalnosti malykh pidpriyemstv: ocinka ta prognozuvannya: monohrafija. [Financial results of small business activity: evaluation and forecasting: monograph], TOV «PanTot», Kyiv, Ukraine. [in Ukrainian]

4. Dorosh, N. I., & Lju, D. (2018). Predictive analysis of financial results and determination of the limit of bankruptcy of the enterprise [Forecast analysis of financial results and determination of the bankruptcy of the enterprise]. *Molody vchenyj – Young scientist*, vol. 2 (2), pp. 700–703. Available at: <https://molodyvchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5210>. [in Ukrainian]

5. Sokolova, L. V. Verjasova, Gh.M. & Sokolov, O.Je. (2019) Retrospective analysis of the financial results of the functioning of economic entities of Ukraine [Retrospective analysis of financial performance of Ukrainian business entities]. *Infrastruktura rynku – Market infrastructure*, vol. 31, pp. 376–385. Available at: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/31_2019_ukr/58.pdf. [in Ukrainian]

6. Official site of the State Committee of Statistics of Ukraine (2019). Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 20 December 2022).

7. Khalatyr S. M. (2017). Strategic imperatives of the economic development of agriculture sector of Ukraine. In A. Pawlik & K. Shaposhnikov (Eds.), National economic development and modernization: experience of Poland and prospects for Ukraine: collective monograph (228–240). Poland: Baltija Publishing.

8. Khalatur, S., Dubovych, O. & Kononevych, A. (2020). Formation and development of the cash flow management system of the agricultural enterprise in conditions of financial instability. *Агросвіт – Agroworld*, vol. 01, pp. 9–6. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.1.9> [in Ukrainian]